

Cây Mâm Xôi

Dọc theo triền đồi trơ cằn sỏi đá, nơi mà sim mua khó sống nổi, từng bụi mâm xôi đan cành xoả lá vào nhau. Lá mâm xôi tựa như lá thầu dầu trắng, loại cây nhựa trong suốt, trẻ em vùng đồi thường thổi bóng bay. Bong bóng thổi bằng nhựa cây này đẹp và bền hơn bong bóng xà phòng. Gặp gió nồm, nhựa cây khô lại long lanh hơn màng ni lông. Lá thầu dầu trắng nhẵn bóng. Lá mâm xôi khi còn non mịn xanh một lớp tơ trời. Về già, khô cứng lại ram ráp nắng chiều. Lá mâm xôi bánh tẻ là một thành phần thú vị làm nên hương chè dân gian mồng Năm tháng Năm.

Mâm xôi còn có tên gọi khác là cây chè ngẩn. Đứng Ngõ, người già mang liềm ra đồi. Đứng trước bụi mâm xôi bặt ngàn lá xanh, nhắm đọc liền một hơi một câu thần chú rồi mới thận trọng hái lá. Nếu nhắm đọc đứt hơi, phải làm lại từ đầu. Thân cành mâm xôi tua tủa gai. Vô ý một chút, những mũi nhọn phục kích từ mọi phía sẽ đâm vào tay. Gai cong, sắc hơn mũi kim, chạm vào người là xé toạc da, chảy máu tức thì. Nếu vậy, buổi hái chè hôm ấy phạm phải điều kiêng. Mất linh nghiệm, sẽ không còn điều kỳ diệu của trà Đoan Ngõ dân gian. Đành phải ra về. Đợi đến giờ Ngõ mồng Năm tháng Năm năm sau.

Giữa trưa tròn bóng nắng, người hái chè sẫm soi kỹ từng chiếc lá. Non quá không xong. Già quá không được. Khẽ cầm cuống lá trao nghiêng trong ánh nắng. Lớp lông tơ trên mặt lá phản chiếu muôn vản tia sáng long lanh, ấy là đạt tiêu chuẩn bánh tẻ như lời người xưa dặn lại. Tốt nhất là chọn lá của những chồi mầm lứa tuổi giêng hai. Mầm mâm xôi mọc thẳng như măng. Mọc giữa bụi được lớp cây già đầy gai che chở. Có mầm to như ngón tay trở. Khẽ tước lớp vỏ non bên ngoài, lộ ra lớp thịt màu xanh ngọc. Ròn. Ngọt. Phảng phất hương cây. Món quà vô giá của tuổi chẵn bờ.

Hoa mâm xôi xoè nở từng chùm từ lưng buổi sáng. Cánh hoa bắt nắng trời, mỏng như cánh chuồn kim, trắng hơn hoa nhài. Trong gió Lào, hương hoa làm mát trưa hè. Có một thời trà dân gian mồng Năm tháng Năm bị lãng quên. Hương chè ngẩn cũng theo đó mà đi vào dĩ vãng. Những ngày tháng chiến tranh khốc liệt, quân vào quân ra nườm nượp hai phía Trường Sơn. Gió Lào cháy hòng. Dốc ngược bị đông không còn một giọt nước. Giữa miền đất cháy tìm đâu ra mạch nước ngầm. Khát quá, ai đó khẽ ngắt một lá chè ngẩn, vỏ kỹ cho vào miệng. Lạ kỳ thay, vị chát và hương thơm nhuận tươi cổ họng. Mọi người làm theo. Cả đoàn quân dụi cơn khát giữa trưa hè.

Mâm xôi là cây chịu hạn, cây phủ xanh đồi trọc trên đất bạc màu. Hai bên sườn núi, từ Hoàng Liên Sơn đến Trường Sơn, đến Rừng Lá, đến Bảy Núi... đâu cũng gặp mâm xôi. Dù chín đỏ như xôi gấc hay chín vàng như xôi đậu xanh, mâm xôi vẫn là món quà trời cho tuổi thơ Việt Nam. Dù mọc ở đâu, lá chè ngẩn vẫn là hương vị truyền đời của trà Đoan Ngõ dân gian.